

Nr 64.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1925 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående ordnande av frågan om vissa strandägares rätt till fiske m. m. i vid avvitrningen inom Västerbottens läns lappmark undantagna vattenområden.

(2:a avd.)

I två likalydande, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nr 43 i första kammaren av herr *Jonsson* samt nr 120 i andra kammaren av herr *Bäckström* har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte taga under övervägande och för riksdagen framlägga förslag rörande fråga om åtgärder i syfte att samtliga hemman, ävensom s. k. inhysningslägenheter, åt vilka särskilda områden förklarats skola utläggas, måtte bli likställda, antingen i fråga om strandäganderätt och vattenrätt vid i motionen omförmälda, för kronans räkning undantagna vattenområden, eller allenast beträffande rätt till fiske i samma områden.

Beträffande de skäl, som åberopats såsom stöd för denna framställning, får utskottet hänvisa till motionerna.

Över berörda motioner har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat yttranden från kammarkollegium, vattenfallsstyrelsen samt länsstyrelsen i Västerbottens län.

Kammarkollegii yttrande, vilket även innehåller en sammanfattning av vad i ärendet hittills förekommit, är av följande lydelse.

*Kammar-
kollegium.*

»I upprättade förslag till de under åren 1916—1918 avslutade avvitrningarna inom Tärna socken samt över delarna av Sorsele, Stensele, Vilhelmina och Dorotea socknar av Västerbottens län hade för kronans räkning undantagits åtskilliga vattenområden. Sälunda hade i förslaget till avvitrting inom Sorsele socken kronan förbehållits inom avvitrtingslaget fallande del av Vindelns jämte Tjulåns och Juktans vattendrag m. m. med en sammanlagd areal av 11,741.53 hektar, därvid från ortsbefolkningens sida förutsatts, att denna ändock komme att bibehållas vid den rätt till fiske, den före avvitrningen åtnjutit. Jämväl beträffande de övriga avvitrtingsförslagen hade framställts erinringar om bibehållande av enskildas fiskerätt i de undantagna vattenområdena.

Sedan under avvitrningen fråga uppkommit, huruvida hinder ur synpunkten av kronans rätt borde möta mot meddelande av fastställelse å avvitrtingsförslagen beträffande Sorsele och Dorotea socknars oavvittrade

marker, förklarades genom nådigt brev den 21 juni 1916, med stöd av riksdagens därutinnan meddelade beslut, att från Kungl. Maj:ts och kronans sida hinder ej skulle möta för länsstyrelsen att fastställa nämnda förslag. Tillika förordnades, att i avvittningsutslagen skulle införas meddelande om, att hemmansägare eller åbo, som på grund därav, att vid avvittningen vattendrag blivit undantaget för kronans räkning, skulle mista den fiskerätt, honom eljest skulle tillkommit, skulle äga att, utan avgift tillsvidare begagna sig av den fiskerätt i samma vattendrag, vilken före avvittningen tillkommit innehavaren av den av honom brukade fastigheten. Enahanda förklaring och förordnande meddelades sedermera genom nådigt brev den 22 juni 1917 beträffande avvittningarna i Vilhelmina, Tärna och Stensele socknar.

Avvittningsförslagen fastställdes genom länsstyrelsens utslag den 30 december 1916 för Sorsele och Dorotea socknar, den 19 november 1917 för Vilhelmina socken samt den 15 oktober 1918 för Tärna socken och vissa delar av Stensele socken under det i nådiga breven den 21 juni 1916 och den 22 juni 1917 stadgade förbehåll angående fiskerätten.

Sedan Johan Olofsson i Hällnäs m. fl. hos Kungl. Maj:t anfört besvär över länsstyrelsens avvittningsutslag den 30 december 1916 rörande Sorsele socken, med yrkande om utslagets upphävande, prövade Kungl. Maj:t genom i regeringsrätten givet utslag den 20 oktober 1919 på i utslaget anförda skäl lagligt på det sätt bifalla klagandenas talan, att det i överklagade utslaget för Kungl. Maj:ts och kronans räkning gjorda förbehåll av inom avvittningslaget fallande del av Vindelns jämte Tjulåns och Juktans vattendrag med bivattendrag undanröjdes, så vitt därigenom skett inskränkning i den klagandena såsom ägare av eller åbor å hemman eller delar av hemman med strand vid samma vattendrag tillkommande rätt; och skulle i följd därav jämväl det av länsstyrelsen med stöd av nådiga brevet den 21 juni 1916 meddelade förordnandet, att hemmansägare eller åbo ägde tillsvidare åtnjuta viss fiskerätt, så vitt rörde den klagandena såsom delägare i skifteslag med strand vid nämnda vattendrag tillkommande rätt till fiske, hava förfallit. I anledning av andra över samma avvittningsutslag anförda, av Kungl. Maj:t genom särskilda utslag berörda den 20 oktober 1919 avgjorda besvär, däri klagandena begränsat sin talan till att avse allenast fiskerätten, undanröjdes avvittningsutslaget så vitt därigenom skett inskränkning i den klagandena såsom delägare i skifteslag med strand vid ifrågavarande vattendrag tillkommande rätt till fiske.

Genom särskilda av Kungl. Maj:t i regeringsrätten meddelade utslag den 17 juni 1920 på besvär över avvittningarna i Tärna och Stensele socknar samt den 19 maj 1921 på besvär över avvittningen inom Vilhelmina socken hava, i likhet med vad ovan nämnts beträffande Sorsele socken, avvittningsutslagen undanröjts såvitt därigenom kunde hava skett inskränkning i klagandenas rätt till fiske eller — beroende på besvärstyrkandets avfattning — till vatten eller fiske, varjämte ovannämnda i nådiga brevet den 22 juni 1917 meddelade förordnande om rättighet för hemmansägare eller åbo att tills vidare åtnjuta viss fiskerätt förklarats hava förfallit så vitt rörde klagandenas rätt till fiske uti ifrågavarande vattendrag. På grund av bristande utredning i vad mån klagandena vore ägare av strand vid vatten, som för kronans räkning undantagits, eller delägare i skifteslag med strand vid dylikt vatten, hava emellertid vissa av de genom nådiga utslagen den 19 maj 1921 avgjorda besvärsmålen härutinnan återförvisats till länsstyrelsen för ny behandling.

I underdånigt utlåtande den 8 februari 1921 i anledning av underdåniga besvär över länsstyrelsens utslag den 19 november 1917 i fråga om avvittningen inom övre delen av Vilhelmina socken har lantmäteristyrelsen tillika anfört följande. Beträffande vattenfrågorna utginge lantmäteristyrelsen ifrån, att utgången bleve densamma, som bestämts beträffande övre delen av Sorsele socken genom Kungl. Maj:ts utslag den 20 oktober 1919. Följden därav bleve den, att strandrätten och vattenrätten komme att för de hemman, vilkas ägare eller innehavare besvärats sig i frågan, bliva helt olika i jämförelse med övriga hemman uti ifrågavarande trakter. Därigenom komme för framtiden säkerligen att uppstå oreda. Det syntes lantmäteristyrelsen icke heller lämpligt, att en för hemmanen så viktig rätt blevo beroende på, om den tillfälliga ägaren eller innehavaren besvärat sig i ämnet, helst betydelsen av frågan knappast kunde antagas stå klar för flertalet, som för övrigt på det hela taget kunde antagas sakna förutsättningar att utföra sin talan. Lantmäteristyrelsen tilläte sig därför fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på lämpligheten av att, sedan avvittningen i orten avslutats, erforderliga åtgärder vidtoges för att samtliga hemman i fråga om strand- och vattenrätt måtte bliva likställda.

Med vattenområdenas undantagande vid avvittningen har avsetts att tillförsäkra kronan oinskränkt äganderätt till vattnet inom samma områden och således även till fisket därstädes. I den mån enskilda strandägare icke medelst besvär över avvittningsutslagen tillvunnit sig dylik rätt, måste kronan sålunda anses hava uteslutande rätt till vatten och fiske inom områdena. Förhållandet är följaktligen nu, att vissa strandägare vid vattenområdena på grund av Kungl. Maj:ts i regeringsrätten givna utslag äga vattenrätt — i några fall endast fiskrätt — vid sin strand, under det att strandägare, som icke överklagat avvittningen i dessa delar, icke till vattnet vid sin strand hava annan rätt än som följer av stadgandet i 1 kap. 3 § vattenlagen.

Lantmäteristyrelsens ovanberörda framställning går nu ut på vidtagande av åtgärder, varigenom enskilda strandägare, som icke överklagat avvittningsutslagen uti nu ifrågavarande avseende, ävensom strandägare, som yrkat och fått sig tillerkänd allenast rätt till fiske, skulle bliva likställda med dem som genom regeringsrättens utslag erhållit rätt till både vatten och fiske.

I förenämnda motioner, som äro lika lydande, har efter erinran om ovanberörda förhållanden och på anförda skäl — särskilt angelägenheten ur orsbefolkningens synpunkt att så skyndsamt som förhållandena medgäva få till stånd en rättelse på ett eller annat sätt i det missförhållande, som för närvarande otvivelaktigt föreläge — hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt måtte taga under övertvägande och för riksdagen framlägga förslag rörande fråga om åtgärder i syfte att samtliga hemman, ävensom s. k. inhysingslägenheter, åt vilka särskilda områden förklarats skola utläggas, måtte bliva likställda, antingen i fråga om strandäganderätt och vattenrätt vid ifrågavarande, för kronans räkning undantagna vattenområden, eller allenast beträffande rätt till fiske i samma områden.

Till sitt syfte sammanfalla motionerna alltså med lantmäteristyrelsens ovannämnda underdåniga framställning.

Över denna senare har kollegium genom nådig remiss den 17 december 1921 fått sig anbefallt att avgiva underdånigt utlåtande. För fullgörande härav uppdrog kollegium åt sitt arkivkontor för lantmäteritutredningar

att i ärendet avgiva utredning och yttrande. Som emellertid kontoret i följd av andra brådskande och tidsödande göromål under den följande tiden förhindrades att fullgöra sagda uppdrag, har kollegium hänvänt sig till lantmäteristyrelsen för den i första hand behövlige lantmäteriutredningen. Med denna har avsetts att vinna upplysning om, vilka ägare av, respektive delägare i skifteslag med, strand vid vatten, som för kronans räkning undantagits genom laga kraftägande avvitringsåtgärder beträffande Tärna socken samt övre delarna av Sorsele, Stensele, Vilhelmina och Dorotea socknar, lidit inskränkning i den strandrätt och vattenrätt, som eljest skulle hava tillkommit dem.

Som resultat föreligger nu en från lantmäteristyrelsen erhållen förteckning över de fastigheter inom nämnda socknar, vilka lidit sådan inskränkning som nyss sagts. Till antalet utgöra dessa fastigheter.

	Hemman eller hemmansdelar	Inhysings- lägenheter
<i>Inom Tärna socken</i>	214	4
<i>Inom Stensele socken</i>	89	—
<i>Inom Sorsele socken</i>	147	1
<i>Inom Dorotea socken</i>	8	—
<i>Inom Vilhelmina socken</i>	241	3
Summa	699	8

Till jämförelse erinras, att enligt den i motionerna återopade — av e. länsnotarien Hilding Lundelius upprättade och för kollegium tillgängliga P. M. (»angående rätten till fiske i de vid avvitringarna i Västerbottens län för kronans räkning undantagna vattenområden») antalet *sakägare*, som genom att överklaga avvitringsutslagen tillerkänts rätt till vatten eller fiske i vattendragen, uppgår till 291, av vilka 17 tillerkänts allenast rätt till fiske samt 274 rätt till vattnet, följaktigen jämväl fiskerätt.

Vid överlämnandet till kollegium av ovanberörda förteckning påpekar lantmäteristyrelsen, att *samtliga* hemman och hemmansdelar i förenämnda socknar torde hava lidit inskränkning i den strand- och vattenrätt, som eljest skulle hava tillkommit dem såsom delägare i de vid avvitringen avsatta allmänningsskogar, som äro belägna vid de för kronan undantagna vattenområdena.

Till ytterligare belysning av det omfattande ämnet föreligger numera jämväl en av e. länsnotarien Lundelius i januari detta år utgiven, kollegium i dagarna tillhandakommen tryckt broschyr: »Föreliggande tillräckliga skäl för bibehållande i kronans besittning av övre delarna av Ume älvs (med Vindelälven) och Ångermanälvens vattendrag.»

Med stöd av sålunda och i övrigt nu tillgängliga utredning, — varvid kollegium även räknar med det utlåtande över motionerna, som till Eder lärer hava införskaffats från vattenfallsstyrelsen — anser sig kollegium, som nu jämväl låter höra sitt advokatfiskalsämbete, i stånd att före den 1 nästa juli till Kungl. Maj:t avgiva sitt underdåniga utlåtande i ämnet.

Då den i motionerna avsedda frågan sålunda inom den närmaste tiden kan beräknas föreliggande till Kungl. Maj:ts prövning i och för eventuell proposition till nästa års riksdag, hemställer kollegium, huruvida motionerna nu må böra föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Vattenfallsstyrelsen har meddelat, att styrelsen, med den korta tid, som stått styrelsen till buds för utlåtandets avgivande, icke ansett sig kunna

ingå i saklig prövning av frågan, huru de påtalade förhållandena lämpligen böra ordnas. Då dessa emellertid onekligen syntes mindre tillfredsställande, hade styrelsen intet att erinra mot, att en utredning i saken åvägabringades genom Kungl. Maj:ts försorg, varvid styrelsen torde bliva satt i tillfälle att underkasta spörsmålet en mera ingående granskning, vars resultat finge avgöra, huruvida styrelsen med hänsyn till kronans intressen kunde tillstyrka ändring av förhållandena eller ej.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har anfört, att genom de nu ifrågakvarande avvitringsutslagen på yrkande från kronans sida för kronans räkning undantagits vissa vattenområden, vilkas bibehållande i kronans hand ansetts vara av betydelse, synbarligen i främsta rummet med hänsyn till allmänt vattenregleringsintresse. De strandägare, som härigenom blivit lidande i sin rätt till fiske, hade i stället i enlighet med föreskrift av Kungl. Maj:t tillförsäkrats rätt att utan avgift tillsvidare begagna sig av den fiskerätt inom samma vattenområden, som före avvitringen tillkommit dem. För ett definitivt ordnande av frågan om upplåtande av fiske åt enskilda å kronans vatten hade föranstaltats om särskild utredning, vid vilken det borde iakttagas, att möjlighet bereddes att tillförsäkra invånarne i nu ifrågakvarande trakter av lappmarken för dem erforderlig rätt till husbehovsfiske, oavsett huruvida de vore strandägare eller ej. För lösande av denna fråga hade det varit av betydelse för en skälig utjämning, att kronan ägt tillgång till de mera betydande fiskevattnen ovan odlingsgränsen. Genom de ändringar, som ägt rum i avvitringsutslagen, hade hela denna fråga kommit i annat läge. För befolkningen har uppkommit förhållanden, ägnade att medföra oreda och tvister. Det hade därför syntts länsstyrelsen nödigt, att åtgärder skyndsamt vidtoges för att rättelse härutinnan åstadkommes, och hade länsstyrelsen därför gjort sin i motionerna omförmälda underdåniga framställning i ämnet.

Länsstyrelsen
i Västerbottens
län.

På sätt närmare framgår av kammarkollegii ovan intagna yttrande kan den i motionerna avsedda frågan inom den närmaste tiden beräknas föreligga till Kungl. Maj:ts prövning i och för eventuell proposition till nästa års riksdag.

Utskottet.

Motionärerna hava emellertid begärt en meningsyttring i frågan från riksdagens sida av beskaffenhet att redan nu angiva dess huvudsakliga ståndpunkt till de ifrågakomna spörsmålen.

Behjärtande den tydliga angelägenheten av att klarhet snarast vinnes beträffande de åtgärder, som från statens sida må i förevarande avseende vara påkallade, har utskottet genom inhämtande av ovanberörda yttranden från vederbörande myndigheter sökt erhålla nödigt underlag för ett sakligt bedömande av frågan. Redan på grund av innehållet av vattenfallsstyrelsens yttrande har det emellertid syntts utskottet uteslutet att ingå på ett dylikt bedömande.

Vid sådant förhållande och då frågan, såsom nämnts, torde kunna förväntas bliva av Kungl. Maj:t förelagd nästa års riksdag, har utskottet icke ansett sig böra föreslå riksdagen någon åtgärd i anledning av den föreliggande framställningen.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motioner I:43 och II:120 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 maj 1925.

På jordbruksutskottets vägnar:

PAUL HELLSTRÖM.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Hellström, Norin, Gabrielsson* och *Luterkort* samt
från andra kammaren: herrar *Uddenberg* i Karlskoga, *Hedtund* i Häste, *Sjölander, Gustafson* i Vimmerby, *Johansson* i Hallagården, *Månsson* i Erlandsro samt *Olsson* i Rödningberg.
